

3733 (C82)
C91

**Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
ДВНЗ «Криворізький національний університет»
Криворізький педагогічний інститут
Кафедра теорії і практики початкової освіти**

СУЧАСНА ОСВІТА: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник наукових і науково-методичних праць

Випуск 4

**Кривий Ріг
КПІ
2012**

ОСВІТА, ЯКА ВОНА Є

У статті зроблено спробу проаналізувати і узагальнити погляди відомих філософів, психологів, педагогів минулого і сьогодення на проблеми школи; висвітлити з цих позицій не стільки конкретні питання технології навчально-виховного процесу, скільки самі підходи, принципи формування особистості, умови такого навчання і виховання, яке сприяло б становленню розкріпаченого, звільненого від нав'язаних стандартів, повноправного члена суспільства.

Ключові слова: духовність, сенс життя, система освіти, критерії оцінки, оцінювання, мотивація навчання, виховання, призначення, орієнтовно-дослідницький рефлекс, активність, допитливість, дар, обдарованість, саморозвиток, самовиховання, активність, анти дитяча освіта, авторитаризм, індивідуальність, піднесення, прогрес, пізнавальні мотиви, погляди.

«У дітей своя власна манера бачити, думати і відчувати, і немає нічого безрозсуднішого, як бажати замінити її нашою»

Ж. Ж. Руссо

Постановка проблеми. Роздуми про долю нашої школи, про майбутнє наших дітей не залишають байдужими ні педагогів, ні батьків. Якими виростуть наші діти? Якими вступлять в доросле життя? Безініціативними, бездушними роботами чи людьми високої духовності, сенс життя яких не в безцінному накопиченні матеріальних благ, а в чомусь іншому, більш високому.

На написання цієї статті мене наштовхнули дві публікації в «Домашній газеті» (№48) від 30 листопада 2011 р.: «Не класно» і «Які хороші, які свіжі були лозини».

Автор першої публікації С. Мирошніченко – психолог, засновник проекту «Новий репетитор», - вважає школу «камерою зберігання», - але дітей у ній, на його думку, не тільки зберігають, але й деформують. Дозвольте навести цитату із його статті, яка розкриває це твердження:

«Кожного разу 1 вересня ми говоримо патетичні фрази про силу знань і в глибині душі сподіваємося, що бажання оволодіти цією силою рано чи пізно в наших дітях прокинеться.

Але, на жаль, діти не бажають вчитися. І це загальне явище. Давайте неупереджено поглянемо на те, як упорядкована наша школа. Тоді питання, чому у дітей відсутня мотивація, відпаде само по собі.

Система освіти в нашій країні – це держава в державі. Вона сама створює програму, сама її оцінює за своїми ж критеріями. Основним продуктом є не знання учня, а урок. У нас немає критеріїв оцінки роботи вчителя.

У тому віці, в якому душа рветься до нового, діти отримують це нове, в «глибокій заморозці», мабуть ще з часів системи освіти, створеної 200 років тому, щоб робити з селян воїнів за пруським зразком.

На дворі XXI століття. Ви включаєте комп'ютер і настроюєте під себе інтерфейс, але коли приходите до школи, нічого не можете під себе настроїти» [6, с.24].

Не можна не згодитися з автором публікації. Справді: 1 вересня – це день світлий, піднесений, сповнений надіями на краще майбутнє наших дітей. Але правдою є те, що діти не бажають вчитися, відсутня мотивація до навчання. Система нашої освіти не відповідає вимогам XXI століття. Фантастично швидко змінюється життя, його ритм. Народжуються зовсім інші діти, з іншими потенціями, з іншим баченням світу. Ми змінюємо навчальні плани, програми, педагогічні технології, але суть школи не змінюється.

У другій публікації авторами О. Анісімовим та І. Сергєєвим висвітлюється історія створення нашої системи освіти.

Теодор Янкович де Міріво, молодий і нікому не відомий серб із австрійської провінції, прибув у 1782 р. в Петербург (запросила Катерина II). Він провів реформу початкової освіти на своїй батьківщині, а в 1786 р. написав «Устав народних училищ» - основу шкільного життя. Це «Конституція» для школи майже без змін діє більше двох віків! Після Янковича наша освіта пережила десятки реформ, декілька змін суспільного ладу, але загальний розпорядок у школі залишився практично колишнім. Янкович підігнав заняття в школах під свій австрійський шкільний устав: ввів класно-поурочну систему навчання, журнал для оцінок і фіксації відвідувань, підняття руки, щоб отримати дозвіл на запитання чи відповідь. І головне нововведення того часу – домашні завдання. (Діло раніше невидане і нечуване!) [3, с. 24].

З тих часів у вітчизняній школі, як бачимо, збереглося все, окрім лозин. Виникає питання, вірніше, проблемне питання, тому що його необхідно негайно вирішувати: Чи влаштовує така школа саме дітей, для яких (а не для нас!) вона, власне кажучи, існує?

Що саме треба кардинально змінювати, а що залишити в системі нашої освіти?

Мета статті – відповісти (хоча б частково!) на це питання, використовуючи погляди відомих філософів, психологів і педагогів минулого і сьогодення, та висловлюючи своє бачення даної проблеми.

Виклад основного матеріалу. Перш за все нам необхідно вирішити «Хто є дитина? Які її можливості? Яке призначення у цьому світі?»

О Реріх, говорячи про необхідність навчати дитину з якомога раннього віку, вірила в невичерпні можливості дитини: «Кожна мати підходячи до колиски дитини, нехай скаже першу формулу освіти: ти все можеш!» [9, с.99].

Віра в дитину, тільки віра в її можливості може забезпечити успіх в її навчанні і вихованні.

Розкриваючи можливості дітей дошкільного віку, Н. Б. Шумакова наголошувала на тому, що треба заохочувати спроби дитини самостійно розібратися в тому, що її зацікавило [12, с.15]. Кожна здорова дитина, яка з'явилася на світ, має прекрасний орієнтовано-дослідницький рефлекс, з якого згодом розвивається її дослідницька активність і допитливість. У цьому сенсі кожна дитина обдарована від природи. А як піде розвиток цього дару, залежить від того, в яких умовах буде відбуватися формування особистості дитини [12, с.69]. Н. Б. Шумакова застерігає дорослих від надмірної опіки над дитиною, намагання відповідати на все, про що питає дитина. Результатом цієї опіки може бути пригнічення дитячої активності, самостійності мислення, лінощів думати [12, с.15].

Отже, перший висновок, який ми можемо зробити, відповідаючи на питання «Хто є дитина?» такий: «Дитина – це унікальне творіння природи, наділене невичерпними можливостями для розвитку і саморозвитку».

Якою ж повинна бути система освіти, щоб підростаюче покоління сприяло прогресу цивілізації, а не її знищенню?

Що є наша освіта сьогодні і які її результати? На це питання дає вичерпну відповідь один з найяскравіших психологів і педагогів нашого часу Ш. О. Амонашвілі: Складні часи наступили в освіті. «Це є час посилення авторитаризму і адміністративного насильства в освіті, підступності матеріальних благ і розмежування дітей на розвинених і малорозвинених, на виховуваних і важко виховуваних; це час посилення агресії і жорстокості дорослих проти дітей, час буму дитячих суїцидів і смертності; це час державного лицемірства, коли народження кожної дитини купується за гроші, а вулиці переповнюються безпритульними; час, коли сотні тисяч дітей, відторгнутих світом освіти, перетворилися в бомжів і з успіхом поповнюють кримінал; це час, коли наркоманія серед дітей і молоді, дитячий алкоголізм, паління, дитяча проституція, дитяча жорстокість, торгівля дітьми жахають; це час бездітної педагогіки; час панування бездушних тестів, що руйнують свідомість, і так званих ЄДЕ (єдиних державних екзаменів); це час приниження вчителя, обезцінювання найважливішої професії педагога; це час приниження рідного і звеличування чужого; це час бездуховності в освіті!» [2, с.3].

Неможливо вилучити ні одного рядка з цитати. Це біль і крик душі великого педагога, розуміння того, що під загрозою не тільки благополуччя наших дітей, а і всієї цивілізації.

Така освіта протистоїть самій суті життя, яке дається людині для радості і щастя.

«Чому народжуються діти? Щоб ми їх виховували і робили такими ж, як ми самі?» - ставить питання Шалва Олександрович і дає на них відповідь: «Такому народженню поколінь немає смислу. Вони народжуються не для того, щоб ми їх виховували і уподібнювали самим собі, а для того, щоб виправити помилки і повернути людство на Путь Істини. Що є для нас виховання і освіта? Наша самість і зарозумілість не забаряться відповісти:

передача молодому поколінню накопичених людством знань і, таким чином підготовка їх до життя. [2, с.3]. Дорослі думають, що діти народжуються для того, щоб їх виховувати, наставляти і направляти на Путь. І вважають, що самі вже виховані і стоять на Путі [2, с.3]. А якщо ми непомітно для себе загубимо Путь? Якою буде тоді наша уява про життя, до якого готуємо своїх синів і дочок? [2, с.3]. Таку ж характеристику (в цілому) антидитячої освіти (авторитаризм, адміністративне насильство, жорстокість, агресія, бездуховність, знищення індивідуальності, своєрідності особистості та ін.) давав і С Френе – видатний французький педагог ХХ століття, засновник і лідер «Міжнародної федерації прихильників нової школи».

С. Френе і його прихильників об'єднувало неприйняття і різка критика традиційної педагогіки:

- нерозуміння значення дитинства як самого яскравого і надзвичайно важливого для розвитку особистості періоду життя, оцінка його лише як підготовчого етапу до майбутнього «справжнього» життя дорослого;

- ігнорування своєрідності і самобутності дитячої психіки, придушення органічних творчих імпульсів дитини;

- стандартизовано-догматична концепція освіти і культури, шаблонні методи навчання і виховання, авторитарна роль вчителя [11, с.6].

С. Френе вказував на велику небезпеку авторитарної педагогіки, яка вимагає сліпого підкорення дітей вчителю. При «дресируванні» на слухняність учень звикає виконувати розпорядження, але втрачає здатність критично мислити.

«Не принижуйте дітей! Ніяке насильство неприпустиме в школах», - застерігала О. Реріх. Вона рекомендувала педагогам: «Більше всього потурбуйтеся вигнати із життя учнів заборони. Не потрібні заборони; навіть шкідливе не забороняйте – краще перевести увагу на більш корисне і привабливе» [9; с.99, 100, 103].

Якщо узагальнити все вище зазначене, можна зробити такий короткий висновок: «Школа повинна бути для дітей, а не діти для школи. Зміст нашої освіти повинен ґрунтуватися, перш за все, на інтересах дітей, їх баченні свого майбутнього. За словами Ш. О. Амонашвілі, не можна нав'язувати дітям наші думки і спрямування; треба вірити, що прийшли вони в цей світ зі своїми думками, які більш піднесенні, ніж наші; треба вміти самому оновлюватися, щоб з ними разом створити могутню хвилю прогресу [2, с.4].

«Діти приходять у цей світ земний, щоб виправити те, що зруйнували дорослі» [2, с.3].

Питання «Чому діти ведуть себе так?» - відповідь одна: «Тому що саме дорослі ведуть себе не так!»

Погано, що діти не слухаються, свавільничають, грубіянять, хуліганять, палять. Таку поведінку, безумовно, схвалювати не можна. Але ж це наслідок! А причини, які їх породили, в дорослих, в державній політиці, в байдужості наших урядовців до падіння моралі і культури. Але це все ви-

ходить за межі педагогіки, і не нам вирішувати ці питання. Повернемося до суті нашої проблеми – змісту освіти.

Багато хто розуміє, що дітей треба навчати і виховувати по-іншому. Але як визначити, чому саме треба навчати? Які знання треба пропонувати дітям? (якраз «пропонувати», а не «давати»!).

Ще Мішель Монтень, французький філософ-гуманіст XVI століття писав: «Коли Агесилая (короля Спарти) спитали, чому, на його думку, треба навчати дітей, він відповів: «Тому, що їм передбачається робити, коли вони стануть дорослими» [7, с.176].

Скільки інформації ми даємо для запам'ятовування дітям, яка в їх житті ніколи не буде використаною! Такі знання Ш. О. Амонашвілі називає мертвими. Він писав: «Що є мертві знання? Це ті, про які наперед знаємо, що їх можна зовсім не знати. Це ті, які забуваються зразу, як тільки повідомляються. Мертві знання – це ті, які молоді люди далі порога школи брати не будуть і жаліти про це теж не будуть [2, с.61].

І далі: «Ми примушуємо наших дітей заучувати і запам'ятовувати величезний тягар мертвих знань, на що витрачається особливо цінний період життя. Саме на цьому відрізок життя, а не потім коли-небудь людина, яка зростає і дорослішає, могла б отримати могутній розвиток талантів і здібностей, пізнавальних мотивів і поглядів, скласти в собі цілісну картину світу» [2, с. 62].

Як же не загубити самотність дитини, природжену допитливість і креативність? З цього приводу М. Монтень писав: «Нам без відпочинку і строку дзиччать у вуха, повідомляючи різноманітні знання, у нас вливають їх, мов воду у ліжку, і наш обов'язок полягає лише в повторенні того, що ми чули. Я хотів би, щоб вихователь вашого сина відповідно до душевних схильностей дитини надав їй можливість вільно проявляти ці схильності. Я не хочу, щоб наставник один все вирішував і тільки один говорив; я хочу, щоб він слухав також свого вихованця. Нехай наставник заставляє учня немов би просіювати через сито все, що він йому подає, і хай нічого не утовкмає йому в голову, спираючись на свій авторитет» [7, с.184, 186].

Отже, віра в дитину, в її можливості, право на її особисту думку, право на вибір можуть забезпечити повноцінні знання.

Знання отримані таким шляхом, Ш. О. Амонашвілі, називав «живими знаннями»: «Живі знання – це ті, які надихають і облагороджують людину, ваблять до горизонтів науки, запалюють думку на нові пошуки, несуть просвітлення і еволюцію» [2, с.61].

«Дитина буде тягнутися до знань, до школи, до уроків, якщо вона знайде в них умови для більш «цікавого і стрімкого руху свого життя» [2, с.135].

Чим спрямованіше буде оновлюватися методика навчання, що сприяє виявленню і розвитку глибинних потенцій дітей, тим вона стане гуманнішою, оптимістичнішою, і радіснішою!

М. Монтень вважав, що виховання людини, її навчання слугує лише одному: сформувати її особистість [7, с.187]. Але повноцінна особистість,

Людина майбутнього може бути сформована лише на засадах гуманної педагогіки. Зміст цього поняття преявно розкрив і в своїх книжках, і на практиці Ш. О. Амонашвілі: «Занурьте Дитину в море Доброти, і всіяке зло, якщо є в ній таке, покине її. Кидайте Дитину в огонь Любви, і усяка ненависть, якщо є в ній вона, згорить» [1, с.53].

Ш.О. Амонашвілі у всіх своїх працях, виступах перед батьками, педагогами націлює нас, дорослих, на те, що ми повинні повернутися спогадами в своє дитинство і відновити в собі те неспотворене бачення дійсності, щирість і довіру до людей, той безпосередній, відкритий вияв любові, який може бути тільки в дитинстві. І тільки тоді ми можемо стати справжніми вчителями: «Дітей треба любити усім серцем і, щоб їх любити так, треба вчитися у них, як проявляти цю любов! Кожний шкільний день, кожний урок повинен бути осмислений педагогом як подарунок дітям. Кожне спілкування дитини зі своїм педагогом повинно вселяти в нього радість і оптимізм» [1, с.206].

Але спілкування вчителя з дітьми – двосторонній процес. І як свідчить педагогічний досвід, дітям тоді цікаво спілкуватися з вчителем і буває цікаво на його уроках, коли кожний його урок – це не тільки відкриття для дітей, а й для самого педагога.

Вчитель повинен пам'ятати свої шкільні роки, відновити в пам'яті те, що йому подобалося, і що викликало протест, щоб не повторювати помилки своїх педагогів: «Якщо я хочу удосконалити свою методику виховання на основі гуманності, то не повинен забувати, що сам був колись учнем, і повинен домагатися того, щоб моїх сьогоднішніх вихованців не мучили ті ж переживання, що мучили мене колись» [1, с.176].

Великого значення надавали і М. Монтень, і С. Френе, і Ш. Амонашвілі самовихованню, вважаючи дуже цінною якістю педагога вміння активізувати свідомість самого учня, спрямувати на постійний рух до самовдосконалення, до саморозвитку. Так, згідно з педагогічною системою С. Френе, важливі виховні функції повинно виконувати самоуправління учнів [11, с.23]. Ш. Амонашвілі вважав, що формування особистості – це саморух, саморозвиток: особистість народжується в боротьбі з самою собою, в процесі самопізнання і самовизначення; і виховання, і навчання повинні бути націлені на те, щоб спрямувати дитину на цей шлях свого становлення, допомогти їй отримати перемогу у цій нелегкій боротьбі [1, с.164].

У цьому, мабуть, і полягає суть особистісно-орієнтованого виховання. Не в тому, що вихователь, враховуючи індивідуальні особливості учня, вирішує сам, як треба виховувати дитину, а в тому, щоб допомогти вихованцю «одержати перемогу над самим собою». На думку Ш. Амонашвілі, «природа і справжнє виховання відбувається тоді, коли і вихователь не думає, що виховує, і вихованець не відчуває, що його виховують, але цей процес все ж здійснюється» [1, с.34], а учень є першим помічником вчителя у своєму власному вихованні.

Велике значення у вихованні учнів має зовнішній і внутрішній вигляд самої школи. Часто згадую свою харківську жіночу школу №94.

Високі стелі. На стінах портрети вчених, письменників, видатних педагогів, розклад уроків, шкільна газета, яку випускали всі класи по черзі, термінові оголошення і – нічого зайвого. Урочистий актовий зал з білими колонами – все це зобов'язувало вести себе відповідно. О. Реріх вважала, що без краси не може бути освіти [9, с.100], а школи необхідно обладнати так, щоб вони «були прикрасою життя. Кожний предмет повинен бути обдуманий з любов'ю. Кожна річ повинна стати співучасницею щасливого життя [9, с.100].

Згідно з основоположною тезою С. Френе, необхідно так будувати діяльність школи, щоб самою її організацією учні виховувалися в дусі взаємодопомоги, взаємоповаги, відповідальності, особистого достоїнства [11, с.23].

Підведемо підсумок вище викладеного. О. Клізовський, сучасник і прихильник О. Реріх, ще в 30-і роки ХХ ст. писав: «Хіба не суцільне безумство сучасне життя? Хіба не безумство – заперечення усього духовного і піднесеного і визнання матеріальних благ за єдину цінність, в результаті чого – скажена погоня за наживою, люта конкуренція і суперництво» [5, с.24]. Він вважав самим жадливим, коли люди не вміють виходити із старої колії і підходять до нових умов зі старими звичками. Як неможливо середньовіковим ключем відкрити сучасний замок, так неможливо людям зі старими звичками відкрити двері в майбутнє [5, с.28].

На жаль, це ж саме ми бачимо і сьогодні! Нічого не змінилося, на перший погляд, ні в суспільстві, ні в освіті. Але лише на перший погляд. Використовуючи висловлювання В. Вернадського, Ш. Амонашвілі стверджує, що наш час разом з тим є часом щирого і прекрасного піднесення «сильного духу».

Першими ластівками цього відродження духовності є справжні сучасні педагоги – це не ті, хто підштовхує своїх вихованців до того, до чого самі вже не мають надії бути причетними, а ті, хто «прибув» із майбутнього, щоб надихнути їх і повести за собою в це майбутнє, навчити їх утверджувати ідеали майбутнього [2, с.129]. І хоча такі вчителі, за думкою Є. Мирошніченка, є частіше всього, не зручними ні для школи, ні для багатьох колег, вони по-справжньому запалюють серця дітей: «Вони не дотримуються форми стандартів, прийнятого сценарію уроку – вони розуміють, як можна знання «причепити» до уже наявної бази. Їм не потрібні оцінки, їм не цікаві бали. Для хорошого вчителя головне – розуміння предмету, вміння трансформувати знання у власний досвід. Талановиті педагоги знають, якщо дитина може застосувати знання, воно «вбудовується» в її систему світогляду». [6, с.24]. Немає блага, вищого за саме життя, але тільки справжнього життя як здійснення і живання, творчого розкриття абсолютних глибин нашої істоти [10, с.108]. «Сенс нашого життя повинен бути в нас, ми самі своїм життям повинні виявляти його. Тому пошуки

його є не порожнє виявлення допитливості, не пасивне оглядання навколо себе, а є вольове, напружене самозаглиблення, ...занурення в глибини буття, що неможливе без самовиховання. Знайти сенс життя – значить зробити так, щоб він був, напружити свої внутрішні сили для його виявлення; більш того, для його здійснення через духовну діяльність, через взрощування в собі сил добра і правди [10, с.114, 120].

У суті життя, за думкою А. Некрасова, повинна бути вся повнота самого життя. В цій повноті життя необхідна гармонійна присутність всіх її елементів, в центрі яких знаходиться сама людина, яка породжує любов і творить щастя!

Смисл життя не даний, не заданий; його треба створити і довести, якщо хочеш, щоб він був. Вища ступінь любові до життя – полюбити саме життя перш за його смисл [8, с.78,79].

У зв'язку з вище зазначеним може виникнути питання: «А яке це має відношення до проблеми освіти»? Саме пряме. За думкою В. В. Губанова, ректора Міжнародного інституту соціальної екології, «у Природи немає завдання винищити людство, у неї є завдання суттєво підвищити рівень нашої свідомості. Інтелект і духовність – не одне і те ж. Інтелект утилітарний і технологічний. Духовність же створює смисл існування першого [4, с.16].

Тобто, виникає необхідність:

1. Спрямувати навчально-виховний процес на формування саме свідомості і духовності. На жаль, в сучасній педагогіці і психології акцент робиться саме на розвиток інтелекту, креативності.

2. Будь-які взаємодії необхідно завжди закінчувати проявами емоцій любові і радості. «Я шукаю радість у всьому, що зі мною відбувається. Це наймогутніша концепція» [4, с.16].

3. Педагогам треба пам'ятати, що будь-яка людина може мати право на помилку. Вбивати себе за «неправедні думки» не можна. Треба спокійно відноситися і до своїх помилок, і до того, що твої наміри не завжди реалізуються. Ні в якому разі не можна займатися самоліквідацією. На помилках вчаться. [4, с.16]

4. Педагогіка повинна бути спрямована на саморозвиток дитини, на її духовну діяльність «через врощування сил добра і правди».

5. Ми повинні забезпечити дитині всю повноту самого життя, радість життя, любов до життя.

Висновки. Отже, недостатня здатність людини адаптуватися до умов життя, які все ускладнюються, і зростаючим стресовим ситуаціям, труднощі засвоєння величезного обсягу знань, загроза зниження моральних критеріїв і «моральної етичної планки» в свідомості і поведінці людей, розвиток псевдокультурних і навіть антикультурних тенденцій особливо в молодіжному середовищі – все це в глобальному масштабі ставить нові складні задачі перед школою, пошук принципово нових шляхів розвитку освіти і виховання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амонашвили Ш. А. Здравствуйте, дети!: [пособ. для учителей] /Шалва Александрович Амонашвили. –М.: Просвещение, 1983. -208с.
2. Амонашвили Ш.А. В Чаше Ребенка сияет зародыш зерна Культуры / Шалва Александрович Амонашвили. – Артемовск, 2008. – 68с.
3. Анисимов А. Как хороши, как свежи были розги!. /А. Анисимов, И. Сергеев // Домашняя газета. – 2011. – №48. – С.24.
4. Губанов В. В. Утраченный символ /В.В. Губанов // Домашняя газета. – 2012. – №1. –С.16.
5. Клизовский А. И. Основы миропонимания новой эпохи: в 3 т. /А.И. Клизовский. –Рига: Виеда, 1991. –Т.1. – 320с.
6. Мирошниченко Е. Не класно /Е. Мирошниченко // Домашняя газета. – 2011. – №48. –С.24.
7. Монтень М. Опыты: в 3 кн. /М. Монтень. –СПб: Кристалл, Респекс, 1998. – Кн.1 и 2. -960с.
8. Некрасов А. А. Живые мысли /Анатолий Александрович Некрасов. – М.: Амрита-Русь, 2009. – 352с.
9. Рерих Е. И. Мозаика Агни Йоги: в 2 кн. /Е.И. Рерих. – Тбилиси: Хеловнеба, 1990. – Кн.1. – 560с.
10. Франк С. Л. Смысл жизни /С.Л. Франк // Вопросы философии. –1990. – №6. – С.69-132.
11. Френе С. Избранные педагогические сочинения / Селестен Френе; [пер. с франц.], –М.: Прогресс, 1990. – 304с.
12. Шумакова Н. Б. Возраст вопросов / Наталия Борисовна Шумакова. – М.: Знание, 1990. – 80с.

Ольференко С. Ю.

*вчитель-дефектолог комунального
комбінованого ДНЗ №176 «Росинка» м. Кривого Рогу*

НЕТРАДИЦІЙНІ ЗАСОБИ КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

У статті представлені нетрадиційні, креативні методики мовленнєвого розвитку дошкільників засобами художнього слова на підставі порівнянь(з використанням мнемотехніки), акровірші, логоритміка та мультибус, які стануть в нагоді працівникам дошкільної освіти.

Ключові слова: мовлення, мовленнєвий розвиток.

Спробуйте подивитися на світ очима дитини, зрозуміти, що для неї щастя, що їй цікаво, комфортно .Чи співпадають ваші поняття з нестандартним дитячим світосприйняттям? Пам'ятайте, що світовідчуття є життєвим тонутом особистості. А від цього великою мірою залежить психічне здоров'я, соціальна і інтелектуальна активність. Найважливішою сферою у розвитку психіки дошкільника є емоційний розвиток, саме ця лінія визна-